

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В умовах структурної перебудови економіки України відбувається поява нових учасників відносин у сфері господарювання. Серед них можна виділити об'єднання підприємств з відносинами контрольно-підпорядкування всередині об'єднання. Такі об'єднання створюються внаслідок концентрації у одного суб'єкта господарювання акцій (часток у статутному капіталі) інших таких суб'єктів і на практиці називаються об'єднаннями холдингового типу, холдинговими групами або холдингами.

Перевагами об'єднань холдингового типу є централізація фінансово-економічного управління технологічно пов'язаними підприємствами, зниження інвестиційних ризиків і ризиків невиконання цими підприємствами взаємних зобов'язань, економія трансакційних витрат, зростання можливостей фінансового і податкового маневрування та ін. Зазначені учасники господарського обігу є поширеними у таких секторах економіки як агропромисловий комплекс, металургія, фармацевтика, нафтогазовий, телекомунікації, електроенергетика, ритейл, будівництво та інші.

Разом з тим функціонування холдингових груп або холдингів нині супроводжується низкою проблем, частина з яких обумовлена недостатньою визначеністю правового статусу таких утворень, як окремих учасників відносин у сфері господарювання. Серед таких проблем особливо гострою виступає наявність фактичних об'єднань холдингового типу та неможливість їх реєстрації у якості таких суб'єктів, що призводить до порушення як прав залежних підприємств, так і їх контрагентів.

Окремі положення щодо об'єднань підприємств, які стосуються і правового статусу холдингів, закріплено Господарським кодексом України, Законами України «Про холдингові компанії в Україні», «Про акціонерні товариства» і деякими підзаконними нормативно-правовими актами. Проте на рівні законодавства не одержала належного вирішення низка питань щодо створення (набуття статусу) холдингів, правового режиму їх майна, управління холдингами, господарсько-правової відповідальності їх учасників та інші.

Окремі питання правового статусу холдингів розглядалися у роботах І.В. Бейцун, А.Р. Горбунова, С.М. Грудницької, Д.В. Задихайла, Т. Келлера, А.І. Кушнір, В.В. Лаптева, І.В. Лаптева, К.Я. Портной, І.С. Шиткіної, Г.В. Уманців та ін. Певні проблеми організації і діяльності холдингів висвітлені І.В. Лукач при дослідженні правового статусу холдингових компаній, однак залишаються питання стосовно правового статусу холдингів, які потребують додаткового теоретичного опрацювання.

Вищенаведене вказує на актуальність теми дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обраний напрям дослідження пов'язаний із планами науково-дослідних робіт Донецького національного університету МОН України за темою «Господарсько-правове забезпечення розвитку економіки України» (державна реєстрація № 0108U003267) та Чернігівського державного інституту економіки і управління

МОН України за темою «Проблеми та перспективи вдосконалення законодавства» (реєстрація № 011U005743), у рамках яких авторкою проведено аналіз теоретичних і практичних питань статусу холдингів та підготовлено пропозиції з удосконалення їх правового статусу та відповідного законодавства.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розробка і обґрунтування нових положень, спрямованих на удосконалення правового статусу холдингів та їх учасників на основі аналізу наукової літератури, вітчизняного і зарубіжного законодавства, практики його застосування і формулювання на цій основі напрямів подальшого удосконалення відповідного законодавства.

Для досягнення вказаної мети у процесі дослідження було поставлено та вирішено такі завдання:

аналіз теоретичних положень щодо поняття холдингів та уточнення визначення цього поняття;

дослідження та доопрацювання питання видів холдингів;

аналіз правової основи статусу холдингів та обґрунтування основних напрямів її удосконалення;

дослідження особливостей правових питань створення і припинення холдингів з обґрунтуванням відповідних пропозицій;

аналіз та конкретизація положень про майнову основу діяльності холдингів;

розгляд та доопрацювання питання господарської правосуб'єктності холдингів;

аналіз особливостей управління у холдингах та розробка пропозицій стосовно удосконалення такого управління;

розгляд питання господарсько-правової відповідальності учасників холдингів та конкретизація підстав та умов такої відповідальності.

Об'єктом дослідження є сукупність відносин, що виникають у процесі створення, функціонування та припинення об'єднань холдингового типу.

Предметом дослідження є правовий статус холдингів як учасників відносин у сфері господарювання.

Методологічну основу дослідження склали загальнонаукові і спеціальні методи: формально-логічний, аналітико-синтетичний, історичний, системно-логічний, порівняльно-правовий. За допомогою формально-логічного та історичного методів досліджено питання становлення і розвитку холдингів, визначене поняття холдингу як учасника господарських відносин.

Аналіз сучасного стану законодавства про холдинги здійснено за допомогою аналітико-синтетичного методу, який використовувався у процесі розробки пропозицій з удосконалення правової основи щодо статусу зазначених суб'єктів. Системно-логічний метод застосовувався при виявленні ознак холдингів, дослідженні питання розподілу холдингів на види, а також інших елементів правового статусу цих об'єднань. Аналіз різноманітних підходів до визначення правового статусу холдингів у вітчизняному і зарубіжному законодавстві проведено за допомогою порівняльно-правового методу.

Теоретичну основу дисертації склали наукові праці вітчизняних та зарубіжних правознавців та економістів, а саме: А.Г. Бобкової, О.М. Вінник,

Б.В. Дерев'янка, Р.А. Джабраїлова, В.О. Джуринського, З.М. Заменгоф, Г.Л. Знаменського, І.М. Кравець, М.І. Кулагіна, В.А. Лаптева, М.Е. Лашкевича, В.К. Мамутова, О.П. Подцерковного, Г.В. Пронської, В.А. Устименка, Ж.В. Чевичалової, В.С. Щербини та ін.

Емпіричну основу дослідження склали законодавство України, та зарубіжних країн; міжнародно-правові акти, які містять положення щодо статусу об'єднань підприємств, холдингів та їх учасників; практика застосування відповідного законодавства; статистичні матеріали.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що на основі комплексного дослідження об'єднань холдингового типу, правового статусу холдингових компаній і їх корпоративних підприємств обґрунтовано нові теоретичні положення та розроблено пропозиції щодо вдосконалення правового статусу холдингів. Наукова новизна результатів дослідження конкретизується у науково-теоретичних положеннях, висновках та пропозиціях, основними серед яких є такі:

Уперше:

Запропоновано визначення холдингу як учасника господарських відносин, а саме – це група підприємств простої чи складної структури, до якої входить холдингова компанія та не менше двох корпоративних підприємств, які пов'язані з холдинговою компанією відносинами економічної та/або організаційної залежності, створена з метою досягнення спільних економічних цілей шляхом здійснення холдинговою компанією управління щодо корпоративних підприємств;

сформульовано визначення поняття «управління у холдингу» як цілеспрямованої діяльності органів управління холдингової компанії, у ході якої здійснюється вирішальний вплив на господарську діяльність корпоративних підприємств для формування єдиної фінансової та виробничо-господарської політики з метою досягнення однієї або кількох цілей холдингу;

обґрунтовано введення презумпції субсидіарної відповідальності холдингової компанії за зобов'язаннями корпоративного підприємства, змістом якої є те, що для звільнення від відповідальності холдингової компанії вона має довести, що її рішення, дії або бездіяльність не вплинули на визнання корпоративного підприємства банкрутом або порушення ним господарського зобов'язання чи правил здійснення господарської діяльності.

Удосконалено положення щодо:

визначення холдингової компанії через обґрунтування, що холдинговою компанією може бути визнана господарська організація незалежно від організаційно-правової форми, якщо вона володіє, користується та розпоряджається холдинговими корпоративними пакетами акцій (часток) не менше двох корпоративних підприємств;

субсидіарної господарсько-правової відповідальності холдингової компанії за зобов'язаннями корпоративного підприємства шляхом конкретизації *підстав та умови* такої відповідальності, а саме: підставами можуть бути: 1) невиконання або неналежне виконання корпоративним підприємством господарського зобов'язання або порушення правил здійснення господарської діяльності, 2)

неплатоспроможність та визнання банкрутом корпоративного підприємства; а умовою цієї відповідальності (серед іншого) є факт зловживання холдинговою компанією правом на управління господарською діяльністю корпоративного підприємства;

напрямів удосконалення правової основи щодо статусу холдингу, а саме запропоновано:

1) на рівні ГК України: закріпити визначення холдингу, закласти основу поділення холдингів на види і регулювання створення та припинення холдингу, майнових відносин у ньому, управління у холдингу, субсидіарної відповідальності холдингової компанії;

2) на рівні Закону України «Про холдингові компанії в Україні»: змінити назву цього Закону на Закон України «Про холдинги»; закріпити визначення холдингу і види холдингів за підставами, які обумовлюють особливості їх правового статусу; конкретизувати положення щодо складу учасників холдингу, створення і припинення холдингу, субсидіарної відповідальності холдингової компанії за зобов'язаннями корпоративних підприємств; врегулювати майнові й управлінські відносини у холдингу;

3) на рівні підзаконних нормативно-правових актів: встановити порядок державної реєстрації холдингових компаній; порядок ведення Державного реєстру холдингових компаній України; порядок щорічного оприлюднення холдинговою компанією своєї консолідованої фінансової звітності та фінансової звітності своїх корпоративних підприємств та інш. шляхом прийняття постанов Кабінету Міністрів України;

4) на рівні локальних нормативно-правових актів: конкретизувати форми економічної та/або організаційної залежності корпоративних підприємств від холдингової компанії; закріплювати механізм здійснення холдинговою компанією вирішального впливу на господарську діяльність корпоративних підприємств; визначати склад наглядової ради холдингової компанії, урегулювати створення при наглядовій раді постійно діючих і тимчасових комітетів і інш.

Дістали подальший розвиток положення щодо:

ознак холдингу як учасника господарських відносин шляхом конкретизації, що такими ознаками є: спеціальний суб'єктний склад холдингу; складність та різноманітність його структури і видів; наявність відносин вирішальної економічної та організаційної залежності між учасниками холдингу; наявність спільних економічних цілей і відповідних способів їх досягнення; відсутність статусу юридичної особи; часткова правосуб'єктність; особливості відповідальності учасників холдингу;

поділу холдингів на види залежно від підстав, які мають власне правове значення та/або обумовлюють необхідність спеціального правового регулювання, серед яких:

1) характер та підстави залежності корпоративних підприємств холдингу від холдингової компанії (класичні та договірні);

2) форма власності майна холдингової компанії та корпоративних підприємств (державні, приватні, змішані);

3) галузева приналежність корпоративних підприємств (одно - та багатогалузеві);

4) дислокація (територія розташування) корпоративних підприємств (національні та транснаціональні);

створення і припинення холдингу з конкретизацією, що моментом його створення є момент державної реєстрації холдингової компанії у Державному реєстрі холдингових компаній України, а припинення – момент виключення цієї компанії з такого реєстру;

способів створення класичного холдингу з уточненням, що ними виступають засновництво або злиття, та етапів створення холдингу з конкретизацією їх переліку і змісту;

майнової основи діяльності холдингу, якою запропоновано вважати все майно, закріплене за холдинговою компанією та корпоративними підприємствами на відповідному праві;

правового режиму майна холдингу шляхом узагальнення моделей управління таким майном, як-то: 1) формування консолідованого бюджету або самостійних бюджетів корпоративних підприємств; 2) виділення певного майна корпоративних підприємств, формування і використання цільових фондів в холдингу з поширенням правового режиму спільної діяльності на основі об'єднання вкладів учасників; 3) надання без вилучення майна одного корпоративного підприємства в користування іншим учасникам з поширенням режиму спільної діяльності без об'єднання вкладів учасників або на основі оренди;

господарської правосуб'єктності холдингу з обґрунтуванням, що холдинг має часткову правосуб'єктність, обумовлену тим, що: 1) холдингу притаманні риси стійкого, постійного утворення з єдністю мети і завдань; 2) діяльність кожного учасника холдингу пов'язана з діяльністю інших учасників та тягне за собою виникнення взаємних прав й обов'язків; 3) холдинг немає ознак юридичної особи, проте в окремих законодавчих актах він як група підприємств визнається учасником відповідних відносин; 4) холдинг бере участь у господарських відносинах шляхом реалізації господарської компетенції, належної в одних випадках холдинговій компанії, а в інших – всім учасникам холдингу; 5) організація діяльності холдингу здійснюється з урахуванням майнової основи всіх його учасників;

управління у холдингу з конкретизацією, що воно забезпечується наявністю трирівневої структури: 1) органи управління корпоративного підприємства (які формуються за участі холдингової компанії і в своїй діяльності виконують або керуються її рішеннями); 2) органи управління холдингової компанії; 3) учасники холдингової компанії – попередні власники холдингових корпоративних пакетів акцій (часток);

здійснення управління у холдингу шляхом уточнення, що такі функції щодо господарської діяльності корпоративних підприємств здійснює холдингова компанія, виконуючи взяті на себе організаційно-господарські зобов'язання, перелік яких пропонується конкретизувати шляхом укладання договору між

холдинговою компанією і корпоративними підприємствами або шляхом прийняття відповідного локального нормативно-правового акту.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані в роботі теоретичні положення та пропозиції можуть бути використані для вдосконалення законодавства щодо статусу холдингів; у підготовці підручників і навчальних посібників для студентів та аспірантів юридичних вузів; у практичній діяльності холдингів та їх учасників при підготовці локальних нормативно-правових актів та інших документів.

Результати дослідження використано у навчальному процесі при викладенні курсів «Господарське право», «Господарське зобов'язання» у Чернігівському національному технологічному університеті (акт про впровадження № 800/05 - 3024 від 16.10.2015 р.).

Деякі положення, висновки та пропозиції, викладені в дисертації, що мають дискусійний характер, можуть бути підґрунтям для подальших досліджень у галузі господарського права.

Особистий внесок здобувачки. Дисертація є самостійною, науковою роботою, в якій результати, обґрунтовані на базі власних досліджень авторки. Особистий вклад авторки у роботи, підготовлені у співавторстві, зазначено у списку праць, опублікованих за темою дисертації.

Апробація результатів дисертації. Результати дисертації доповідались на XI науково-практичній конференції викладачів, співробітників та студентів ЧДІЕУ «Сучасні тенденції розвитку економіки, освіти та науки в контексті євроінтеграції» (Чернігів, 2007), всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасні тенденції розвитку економіки, освіти і науки в контексті євроінтеграції» (Чернігів, 2008), міжнародній науково-практичній конференції «Імперативи розвитку України в умовах глобалізації» (Чернігів, 2008), міжнародній науково-практичній конференції «Соціальна безпека і гуманітарний захист в Україні на початку XXI століття: проблеми теорії та практики» (Чернігів, 2009), міжнародній науково-практичній конференції «Законодавче забезпечення економічної політики держави та юридична освіта» (Донецьк, 2009), міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми становлення і розвитку правової системи України» (Харків, 2010), Міжнародній науково-практичній конференції «Реформування національного та міжнародного права: перспективи та пріоритети» (Одеса, 2015); всеукраїнській науково-практичній конференції «Правове забезпечення економічного розвитку та екологічної безпеки суспільства» (Вінниця, 2015).

Публікації. Результати дослідження опубліковано в шести наукових статтях у фахових виданнях, монографії, а також семи тезах виступів на науково-практичних конференціях.

Структура дисертації обумовлена метою і завданнями дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів, що об'єднують вісім підрозділів, висновків. Повний обсяг дисертації складає 217 сторінок комп'ютерного тексту. Робота містить також список використаних джерел із 234 найменувань та 2 додатки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

Розділ 1. «Загальні засади статусу холдингів та правові засади такого статусу» містить три підрозділи, присвячені дослідженню питань поняття та видів холдингів, а також правовій основі їх статусу.

У **підрозділі 1.1. «Поняття холдингів»** з'ясовано, що підгрунтя для нині діючих холдингів було закладено у XIX столітті, коли широкого поширення набули процеси об'єднання підприємств для більш ефективного ведення господарської діяльності, у результаті чого сформувались різні види об'єднань підприємств, у тому числі з відносинами контролю-підпорядкування всередині об'єднання.

Виявлено та конкретизовано ознаки холдингу, а саме: спеціальний суб'єктний склад холдингу; складність та різноманітність його структури та видів; наявність відносин вирішальної економічної та організаційної залежності між учасниками холдингу; наявність спільних економічних цілей і відповідних способів їх досягнення; відсутність статусу юридичної особи; часткова правосуб'єктність; особливості відповідальності учасників холдингу. З урахуванням цього за організаційно-правовою конструкцією холдинг запропоновано віднести до сучасних господарських систем зі специфікою, властивою комплексним утворенням в умовах ринкової економіки.

На підставі проведеного аналізу наукових підходів до поняття холдингів, законодавства та господарської практики обґрунтовано, що холдинги виступають окремими учасниками господарських відносин і сформульовано наступне їх визначення: холдинг – це група підприємств простої чи складної структури, до якої входить холдингова компанія та не менше двох корпоративних підприємств, які пов'язані з холдинговою компанією відносинами економічної та/або організаційної залежності, створена з метою досягнення спільних економічних цілей шляхом здійснення холдинговою компанією управління щодо корпоративних підприємств.

У **підрозділі 1.2. «Види холдингів»** досліджено місце холдингів серед суб'єктів господарського права та розглянуто різні підходи до поділу холдингів.

Умотивовано, що за підставами, які застосовуються для класифікації суб'єктів господарського права, холдинг як учасник відносин у сфері господарювання може бути групою підприємств державної, комунальної, приватної або змішаної форм власності, є колективним суб'єктом господарського права без статусу юридичної особи.

З урахуванням класифікацій холдингів за підставами, раніше запропонованими іншими авторами, умотивовано поділ холдингів залежно від підстав, які мають власне правове значення та/або обумовлюють необхідність спеціального правового регулювання діяльності холдингів відповідних видів. Основними серед цих підстав є: характер та підстави залежності корпоративних підприємств холдингу від холдингової компанії (класичні та договірні холдинги); форма власності майна холдингової компанії та корпоративних підприємств (державні, приватні, змішані); галузева приналежність корпоративних підприємств (одно- та багатогалузеві); дислокація (територія розташування)

корпоративних підприємств (національні та транснаціональні). Серед додаткових підстав виділено ті, які доповнюють уявлення про певні риси холдингу, а саме: структура холдингу (прості і складні); форма виробничої інтеграції (горизонтальні, вертикальні та диверсифіковані); функціональні характеристики холдингових компаній (фінансова або управляюча холдингова компанія) та зміст діяльності цієї компанії (чиста або змішана холдингова компанія).

У *підрозділі 1.3. «Правова основа статусу холдингів»* проаналізовано нормативно-правові акти, які містять положення, що підлягають застосуванню у процесі створення, функціонування та припинення холдингу, зокрема: 1) ГК і ЦК України та інші законодавчі акти, якими регулюються загальні питання створення, діяльності і припинення об'єднань підприємств і суб'єктів господарювання, відносини у сфері оподаткування, захисту економічної конкуренції, банкрутства та окремі питання щодо статусу учасників холдингу; 2) Закон України «Про холдингові компанії в Україні», норми якого регулюють статус холдингової компанії, корпоративних підприємств і окремі аспекти статусу холдингів; 3) підзаконні нормативно-правові акти; 4) локальні нормативно-правові акти, які приймаються учасниками холдингу.

Запропоновано основні напрями удосконалення правової основи щодо статусу холдингів, а саме: 1) на рівні ГК України: включення холдингів до переліку учасників відносин у сфері господарювання; закріплення визначення поняття холдингу, закріплення основних положень щодо поділення холдингів на види; створення і припинення холдингу, майнових відносин у ньому, управління у холдингу; субсидіарної відповідальності холдингової компанії 2) на рівні Закону України «Про холдингові компанії в Україні»: зміна назви Закону на Закон України «Про холдинги»; закріплення визначення холдингу і його видів за тими підставами, які обумовлюють особливості правового статусу холдингів; конкретизація положень щодо складу учасників холдингу, створення і припинення холдингу із зазначенням переліку підстав набуття вирішальної залежності, способів створення холдингу, підстав для його припинення; врегулювання майнових й управлінських відносин у холдингу із закріпленням права органів управління холдингової компанії приймати обов'язкові для корпоративних підприємств управлінські рішення і рішення щодо користування і розпорядження їх майном; встановлення субсидіарної відповідальності холдингової компанії за зобов'язаннями корпоративних підприємств, які вони взяли на себе, виконуючи її рішення; 3) на рівні підзаконних нормативно-правових актів – постанов Кабінету Міністрів України: встановлення порядку державної реєстрації холдингових компаній; порядку ведення Державного реєстру холдингових компаній України як невід'ємної частини Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; порядку щорічного оприлюднення холдинговою компанією своєї консолідованої фінансової звітності та фінансової звітності своїх корпоративних підприємств і інш.; 4) на рівні локальних нормативно-правових актів: конкретизація форм економічної та/або організаційної залежності корпоративних підприємств від холдингової компанії; закріплення механізму здійснення холдинговою компанією вирішального впливу на господарську діяльність корпоративних підприємств,

виходячи із конкретних цілей кожного холдингу; визначення складу наглядової ради холдингової компанії, врегулювання створення при наглядовій раді постійно діючих і тимчасових комітетів і інш.

Додатково обґрунтовано, що найбільш значущими локальними нормативно-правовими актами для функціонування холдингу є Положення про основні принципи організації і діяльності холдингу і договір між холдинговою компанією і корпоративними підприємствами.

Розділ 2. «Зміст правового статусу холдингів» складається з п'яти підрозділів і присвячений дослідженню питань щодо створення і припинення холдингу, правового режиму майна холдингу, його господарської правосуб'єктності, правових аспектів управління у холдингу та господарсько-правової відповідальності його учасників.

У підрозділі 2.1. «Створення і припинення холдингів» розглянуто загальні засади таких процесів щодо холдингів та обґрунтовано відповідні пропозиції.

Аргументовано, що для визнання господарської організації холдинговою компанією первинним виступає наявність у неї холдингових корпоративних пакетів акцій (часток), а не її організаційно-правова форма. З урахуванням цього уточнено визначення холдингової компанії як господарської організації незалежно від організаційно-правової форми господарювання, якщо вона володіє, користується та розпоряджається холдинговими корпоративними пакетами акцій (часток) не менше двох корпоративних підприємств. Запропоновано закріпити обов'язок господарських організацій, які володіють холдинговими корпоративними пакетами акцій (часток) двох і більше корпоративних підприємств, протягом одного місяця з дня набуття цих пакетів акцій (часток) подавати документи для державної реєстрації як холдингової компанії.

Додатково обґрунтовано формування Державного реєстру холдингових компаній України та запропоновано моментом створення холдингу вважати момент державної реєстрації холдингової компанії у такому Державному реєстрі.

Зазначено, що кооперативи не можуть виступати учасниками холдингу, у зв'язку з чим запропоновано виключити слово «паі» з визначення холдингової компанії і її корпоративного підприємства.

Уточнено, що способами створення холдингу виступають засновництво або злиття; виділено етапи створення холдингу та конкретизовано їх зміст. Умотивовано, що об'єднання підприємств у групу з відносинами контролю-підпорядкування шляхом укладання організаційно-господарського договору (договірний холдинг) є холдингами тільки за фактом, оскільки у цьому випадку на теперішній час контролююче і залежні підприємства не відповідають легальним визначенням холдингової компанії та її корпоративного підприємства. Запропоновано шляхи легалізації таких холдингів.

Обґрунтовано, що момент припинення холдингу має співпадати з моментом виключення холдингової компанії з Державного реєстру холдингових компаній України. Наголошується, що припинення холдингу не тягне ліквідацію корпоративних підприємств і може супроводжуватись утворенням колишніми учасниками холдингу іншого об'єднання підприємств.

У *підрозділі 2.2. «Правовий режим майна холдингів»* встановлено, що холдинги, на відміну від об'єднань підприємств зі статусом юридичної особи, не мають юридично відокремленого і закріпленого за ними майна, хоча виконання взятих на себе функцій вони здійснюють на базі майна учасників холдингу. З урахуванням цього майновою основою діяльності холдингів запропоновано вважати все майно, закріплене за холдинговою компанією та корпоративними підприємствами на відповідному праві, оскільки воно реально враховується при організації функціонування холдингів, обліковується за встановленими правилами і є матеріальною базою для досягнення мети їх створення.

Обґрунтовано, що правомочності щодо володіння, користування і розпорядження майном корпоративного підприємства здійснюються цим підприємством самостійно, проте ухвалення рішень щодо реалізації цих правомочностей перебуває у віданні холдингової компанії. Правомочності холдингової компанії з ухвалення таких рішень запропоновано вважати її правом на загальне управління майном холдингу, яким вона наділяється для досягнення загальної економічної мети холдингу. При цьому повноваження холдингової компанії з управління майном учасників холдингу в контексті формування єдиної фінансової та виробничо-господарської діяльності потрібно конкретизувати у локальних нормативно-правових актах.

Узагальнено моделі управління майном холдингу, як-то: 1) формування консолідованого бюджету або самостійних бюджетів корпоративних підприємств; 2) виділення майна корпоративних підприємств, формування і використання цільових фондів в холдингу з поширенням правового режиму спільної діяльності на основі об'єднання вкладів учасників; 3) надання без вилучення майна одного корпоративного підприємства в користування іншим учасникам з поширенням режиму спільної діяльності без об'єднання вкладів учасників або на основі договору оренди.

Запропоновано на рівні закону конкретизувати повноваження холдингової компанії з управління майном учасників холдингу стосовно формування та здійснення єдиної фінансової та виробничо-господарської політики, у тому числі, щодо встановлення обмежень на вилучення у корпоративного підприємства доходу понад визначений розмір дивідендів або виплат доходу на частки і вилучення майна або покладання додаткових витрат, якщо це загрожує здійсненню цим підприємством господарської діяльності.

У *підрозділі 2.3. «Господарська правосуб'єктність холдингів»* досліджено права й обов'язки, закріплені за холдингами та його учасниками. Додатково обґрунтовано наявність у холдингу часткової правосуб'єктності, виходячи з того, що: 1) холдингу притаманні риси стійкого, постійного утворення з єдністю мети і завдань; 2) діяльність кожного учасника холдингу пов'язана з діяльністю інших учасників і тягне за собою виникнення взаємних прав й обов'язків; 3) холдинг немає ознак юридичної особи, проте в окремих законодавчих актах він як група підприємств визнається учасником відповідних відносин; 4) холдинг бере участь у господарських відносинах шляхом реалізації господарської компетенції, належної в одних випадках холдинговій компанії, а в інших – всім учасникам

холдингу; 5) організація діяльності холдингу здійснюється з урахуванням майнової основи всіх його учасників.

Обґрунтовано, що часткова правосуб'єктність холдингу виражається у тому, що в одних визначених законом відносинах, в яких беруть участь учасники холдингу, права та обов'язки набуваються всіма учасниками холдингу (корпоративні відносини, відносини із захисту економічної конкуренції, податкові відносини та ін.), а в інших, переважно, холдинговою компанією (відносини із визнання суб'єкта господарювання банкрутом, облікові (бухгалтерські) відносини і оприлюднення консолідованої фінансової звітності та фінансової звітності корпоративних підприємств).

Умотивовано, що участь у холдингу обумовлює специфіку правосуб'єктності його учасників. Так, господарська правосуб'єктність холдингової компанії полягає у тому, що вона реалізує права та обов'язки, передбачені Законом України «Про холдингові компанії в Україні» (господарську компетенцію) у першу чергу у відносинах з корпоративними підприємствами, і може набувати господарські права та обов'язки, пов'язані із здійсненням вирішального впливу на господарську діяльність корпоративних підприємств. Особливістю господарської правосуб'єктності корпоративних підприємств виступає те, що вона обмежується холдинговою компанією.

У *підрозділі 2.4. «Управління у холдингах»* розглянуто питання щодо організації управління холдингом, запропоновано визначення поняття управління у холдингу як цілеспрямованої діяльності органів управління холдингової компанії, у ході якої здійснюється вирішальний вплив на господарську діяльність корпоративних підприємств для формування єдиної фінансової та виробничо-господарської політики з метою досягнення однієї або кількох цілей холдингу.

Додатково аргументовано, що холдингова компанія з урахуванням інтересів холдингу в цілому здійснює управління господарською діяльністю корпоративних підприємств, виконуючи взяті на себе організаційно-господарські зобов'язання, перелік яких може бути конкретизовано шляхом укладання договору між холдинговою компанією і корпоративними підприємствами або прийняття відповідного локального нормативно-правового акту.

Конкретизовано, що управління у холдингу забезпечується тривірневою структурою, представленою 1) органами управління корпоративного підприємства, які формуються за участю холдингової компанії і в своїй діяльності виконують або керуються її рішеннями 2) органами управління холдингової компанії, зокрема, наглядовою радою, постійними і тимчасовими комітетами при ній, і виконавчим органом холдингової компанії, чії повноваження також розповсюджуються на корпоративні підприємства; 3) учасниками холдингової компанії – попередніми власниками холдингових корпоративних пакетів акцій (часток), які визначають загальні напрями і цілі діяльності холдингу, здійснюють стратегічне планування.

З метою попередження зловживань з боку холдингової компанії запропоновано обмежити її втручання у господарську діяльність корпоративного підприємства питаннями виключної компетенції його вищого органу управління з тим, що виконання рішень цього органу не може завідомо наносити шкоди господарській

діяльності корпоративного підприємства. Таке розмежування повноважень можливо закріпити у договорі між холдинговою компанією та корпоративними підприємствами або в локальному нормативно-правовому акті.

У підрозділі 2.5. «Господарсько-правова відповідальність учасників холдингів» розглянуто відповідні відносини, що складаються у холдингу поміж його учасниками. Встановлено, що холдингова компанія та корпоративні підприємства несуть самостійну господарсько-правову відповідальність крім випадків, встановлених законом. Обґрунтовано, що рівень залежності учасників холдингу обумовлює наявність солідарної або субсидіарної відповідальності холдингової компанії за зобов'язаннями корпоративних підприємств. Солідарну відповідальність холдингова компанія несе за зобов'язаннями корпоративних підприємств у випадках, передбачених законом чи договором.

Удосконалено положення щодо підстав та умов субсидіарної господарсько-правової відповідальності холдингової компанії за зобов'язаннями корпоративного підприємства. Уточнено, що підставами такої відповідальності можуть бути: 1) невиконання або неналежне виконання корпоративним підприємством зобов'язання, порушення правил здійснення господарської діяльності; 2) неплатоспроможність та визнання банкрутом корпоративного підприємства. Умовою такої господарсько-правової відповідальності холдингової компанії за зобов'язаннями корпоративного підприємства запропоновано визнати факт зловживання холдинговою компанією правом на управління господарською діяльністю корпоративного підприємства. При цьому обґрунтовано введення презумпції субсидіарної відповідальності холдингової компанії за зобов'язаннями корпоративного підприємства, що означає: для звільнення від відповідальності холдингова компанія має довести, що її рішення, дії або бездіяльність не вплинули на визнання корпоративного підприємства банкрутом або порушення ним господарського зобов'язання чи правил здійснення господарської діяльності.

На підставі отриманих теоретичних результатів підготовлено пропозиції по внесенню змін та доповнень до ГК України і Закону України «Про холдингові компанії в Україні».

ВИСНОВКИ

У дисертації проведено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання, що полягає в обґрунтуванні напрямів удосконалення правового статусу холдингів, холдингових компаній, корпоративних підприємств та їх взаємодії, формулюванні нових наукових положень та пропозицій до законодавства, для більш ефективного здійснення покладених на цих учасників господарських відносин соціально-економічних функцій на сучасному етапі становлення ринкової економіки.

У ході проведеного дослідження отримано такі основні результати:

1. Уточнено ознаки холдингу, а саме: спеціальний суб'єктний склад холдингу; складність та різноманітність його структури і видів; наявність відносин вирішальної економічної та організаційної залежності між учасниками холдингу; наявність спільних економічних цілей і відповідних способів їх

досягнення; відсутність статусу юридичної особи; часткова правосуб'єктність; особливості відповідальності учасників холдингу.

З урахуванням цього зроблено висновок, що холдинг за своєю організаційно-правовою конструкцією можна віднести до сучасних господарських систем зі специфікою, властивою комплексним утворенням в умовах ринкової економіки.

Аргументовано, що холдинг виступає учасником господарських відносин і запропоновано наступне його визначення: холдинг – це група підприємств простої чи складної структури, до якої входить холдингова компанія та не менше двох корпоративних підприємств, які пов'язані з холдинговою компанією відносинами економічної та/або організаційної залежності, створена з метою досягнення спільних економічних цілей шляхом здійснення холдинговою компанією управління щодо корпоративних підприємств.

2. Умотивовано поділ холдингів на види залежно від тих підстав (критеріїв), які мають власне правове значення та/або обумовлюють необхідність спеціального правового регулювання діяльності холдингів відповідних видів. Основними серед таких підстав є: характер та підстави залежності корпоративних підприємств холдингу від холдингової компанії (класичні та договірні холдинги); форма власності майна холдингової компанії та корпоративних підприємств (державні, приватні, змішані); галузева приналежність корпоративних підприємств (одно- та багатогалузеві); дислокація (територія розташування) корпоративних підприємств (національні та транснаціональні).

Серед додаткових підстав виділено ті, які доповнюють уявлення про певні риси холдингу: структура холдингу (прості і складні); форма виробничої інтеграції (горизонтальні, вертикальні та диверсифіковані); функціональні характеристики холдингових компаній (фінансова або управляюча холдингова компанія) та зміст діяльності цієї компанії (чиста або змішана холдингова компанія).

3. Обґрунтовано напрями удосконалення правової основи функціонування холдингу з поділом її на чотири рівні. Додатково обґрунтовано, що найбільш значущими локальними нормативно-правовими актами для функціонування холдингу є Положення про основні принципи організації і діяльності холдингу і договір між холдинговою компанією і корпоративними підприємствами. Запропоновано перелік питань, які необхідно закріпити цими актами.

4. Обґрунтовано пропозиції щодо конкретизації моменту створення і припинення холдингу; уточнено способи створення холдингу; конкретизовано етапи створення холдингу та їх зміст; уточнено визначення холдингової компанії та її корпоративного підприємства через обґрунтування пропозиції щодо скасування вимоги створення холдингової компанії лише у формі акціонерного товариства і виключення слова «паі».

5. Запропоновано майновою основою діяльності холдингу вважати все майно, закріплене за холдинговою компанією та корпоративними підприємствами на відповідному праві.

Уточнено, що правомочності щодо володіння, користування і розпорядження майном корпоративного підприємства здійснюються цим підприємством самостійно, проте ухвалення рішень щодо реалізації цих правомочностей

перебуває у віданні холдингової компанії. Правомочності холдингової компанії з ухвалення таких рішень запропоновано вважати її правом на загальне управління майном холдингу, яким вона наділяється для досягнення загальної економічної мети холдингу.

Концептуалізовано моделі управління майном холдингу, як-то: 1) формування консолідованого бюджету або самостійних бюджетів корпоративних підприємств; 2) виділення певного майна корпоративних підприємств, формування і використання цільових фондів в холдингу з поширенням правового режиму спільної діяльності на основі об'єднання вкладів учасників; 3) надання без вилучення майна одного корпоративного підприємства в користування іншим учасникам з поширенням режиму спільної діяльності без об'єднання вкладів учасників або на основі договору оренди.

Запропоновано конкретизувати повноваження холдингової компанії з управління майном учасників холдингу щодо формування єдиної фінансової та виробничо-господарської політики.

6. Додатково обґрунтовано наявність у холдингу часткової правосуб'єктності, зумовленої тим, що: 1) холдингу притаманні риси стійкого, постійного утворення з єдністю мети і завдань; 2) діяльність кожного учасника холдингу пов'язана з діяльністю інших учасників і тягне за собою виникнення взаємних прав й обов'язків; 3) холдинг немає ознак юридичної особи, проте у окремих законодавчих актах він як група підприємств визнається учасником відповідних відносин; 4) холдинг бере участь у господарських відносинах шляхом реалізації господарської компетенції, належної в одних випадках холдинговій компанії, а в інших – всім учасникам холдингу; 5) організація діяльності холдингу здійснюється з урахуванням майнової основи всіх його учасників.

Конкретизовано особливості правосуб'єктності учасників холдингу.

7. Запропоновано визначення поняття управління у холдингу як цілеспрямованої діяльності органів управління холдингової компанії, у ході якої здійснюється вирішальний вплив на господарську діяльність корпоративних підприємств для формування єдиної фінансової та виробничо-господарської політики з метою досягнення однієї або кількох цілей холдингу.

Додатково аргументовано, що холдингова компанія здійснює управління і контроль за господарською діяльністю корпоративних підприємств, виконуючи взяті на себе організаційно-господарські зобов'язання, перелік яких може бути конкретизовано шляхом укладання договору між холдинговою компанією і корпоративними підприємствами або прийняттям відповідного локального нормативно-правового акту.

Конкретизовано, що управління у холдингу забезпечується тривірневою структурою, а саме: 1) органи управління корпоративного підприємства; 2) органи управління холдингової компанії; 3) учасники холдингової компанії – попередні власники холдингових корпоративних пакетів акцій (часток). Уточнено, що повноваження органів управління холдингової компанії, зокрема, наглядової ради і виконавчого органу, розповсюджуються на корпоративні підприємства; органи управління корпоративного підприємства формуються за участі холдингової компанії і в своїй діяльності виконують або керуються її рішеннями; учасники

холдингової компанії визначають цілі і загальні напрями діяльності холдингу, здійснюють стратегічне планування його діяльності.

Запропоновано обмежити втручання холдингової компанії у господарську діяльність корпоративного підприємства питаннями виключної компетенції його вищого органу управління з урахуванням того, що виконання рішень цього органу не може завідомо наносити шкоди господарській діяльності корпоративного підприємства. Таке обмеження повноважень можна закріпити у договорі між холдинговою компанією та корпоративними підприємствами або в локальному нормативно-правовому акті.

8. Конкретизовано, що холдингова компанія та корпоративні підприємства несуть самостійну господарсько-правову відповідальність, крім випадків, коли холдингова компанія несе солідарну або субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями корпоративних підприємств. Холдингова компанія несе солідарну з корпоративними підприємствами відповідальність за зобов'язаннями останніх у випадках, передбачених законом та договором.

Доповнено положення щодо підстав і умов субсидіарної господарсько-правової відповідальності холдингової компанії за зобов'язаннями корпоративного підприємства. Такими підставами запропоновано вважати: 1) невиконання або неналежне виконання корпоративним підприємством господарського зобов'язання або порушення правил здійснення господарської діяльності; 2) неплатоспроможність та визнання банкрутом корпоративного підприємства.

Умовою господарсько-правової відповідальності холдингової компанії за зобов'язаннями корпоративного підприємства запропоновано визнати факт зловживання холдинговою компанією правом на управління господарською діяльністю корпоративного підприємства. При цьому обґрунтовано введення презумпції субсидіарної відповідальності холдингової компанії за порушення корпоративного підприємства.

На основі отриманих результатів розроблено пропозиції щодо напрямів удосконалення правової основи статусу холдингів на рівні ГК України, Закону України «Про холдингові компанії в Україні», підзаконних нормативно-правових актів та локальних нормативно-правових актів.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Ібрагімова, Н. До питання про господарсько-правовий статус холдингових компаній / О. Віхров, Н. Ібрагімова // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – №5. – С. 41-46 (*Особистий внесок авторки: уточнення господарсько-правового статусу холдингових компаній*).

2. Ібрагімова, Н.В. Проблеми законодавчого регулювання правового статусу холдингової компанії / С.О. Ніщимна, Н.В. Ібрагімова // Формування інноваційної моделі розвитку національної економіки України: монографія у 2-х ч. / за заг. ред. д.е.н., професора І.С. Каленюк – Чернігів: ЧДІЕУ, 2009. – С. 508-522 (*Особистий внесок авторки: особливості законодавчого регулювання господарсько-правового статусу холдингових компаній*).

3. Ібрагімова, Н.В. До питання утворення холдингової компанії / Н.В. Ібрагімова // *Економика и право*. – 2009. – № 1. – С. 50-54.
4. Ібрагімова Н. До питання управління холдинговою компанією / Н. Ібрагімова // *Правничий часопис Донецького університету*. – 2010. – №2. – С. 168-174.
5. Ібрагімова, Н.В. Особливості утворення державної холдингової компанії / Н.В. Ібрагімова // *Університетські наукові записки*. – 2011. – №1. – С. 186-189.
6. Ібрагімова Н.В. Холдинг як суб'єкт господарювання з особливим статусом / Н.В. Ібрагімова // *Університетські наукові записки*. – 2013. – №3. – С. 271-276.
7. Ибрагимова, Н. Понятие холдинга как участника отношений в сфере хозяйствования / Н. Ибрагимова // «*Legea şiviată*» (Republica Moldova). – 2015. – №5/4. – С. 27-31.
8. Ібрагімова, Н.В. Зарубіжний досвід діяльності холдингових компаній / Н.В. Ібрагімова // *Сучасні тенденції розвитку економіки, освіти та науки в контексті євроінтеграції: тези XI наук.-практ. конф. викладачів, співробітників та студентів ЧДІЕУ*. – Чернігів: ЧДІЕУ, 2007. – С. 219-220.
9. Ібрагімова, Н.В. Корпоративне підприємство холдингової компанії: поняття та сутність / Н.В. Ібрагімова // *Сучасні тенденції розвитку економіки, освіти та науки в контексті євроінтеграції: Всеукраїнська наук.-практ. конф. (Чернігів, 3-4 квітня 2008 р.): матеріали доповідей і виступів*. – Чернігів: ЧДІЕУ, 2008. – С. 189-190.
10. Ібрагімова, Н.В. Правова основа статусу холдингової компанії за законодавством України / Н.В. Ібрагімова // *Імперативи розвитку України в умовах глобалізації: міжнарод. наук.-практ. конф. (Чернігів, 24-26 вересня 2008р.): матеріали доповідей і виступів*. – Чернігів: ЧДІЕУ, 2008. – С. 268-271.
11. Ібрагімова, Н.В. До питання контролю у холдинговій компанії / Н.В. Ібрагімова // *Законодательное обеспечение экономической политики государства и юридическое образование: материалы междунар. науч.-практ. конф. (Донецк – Святогорск, 16-17 апреля 2009 г.)*. / МОН Украины, Донецкий национальный университет; ред.кол.: А.Г. Бобкова и др. – Донецк: Юго-Восток, 2009. – С. 144-146.
12. Ібрагімова, Н.В. З історії виникнення холдингових компаній: соціальний та правовий аспекти / Н.В. Ібрагімова // *Соціальна безпека і гуманітарний захист в Україні на початку ХХІ століття: проблеми теорії і практики: міжнарод. наук.-практ. конф. (Чернігів, 4-5 грудня 2009 р.): тези доповідей*. – Чернігів, 2009. – С. 163-164.
13. Ібрагімова, Н.В. Щодо відповідальності холдингової компанії за зобов'язаннями корпоративних підприємств / Н.В. Ібрагімова // *Реформування національного та міжнародного права: перспективи та пріоритети: матеріали міжнарод. наук.-практ. конф. (Одеса, 23-24 січня 2015 р.)*. – Одеса: ГО “Причорноморська фундація права”, 2015. – С. 41-43.
14. Ібрагімова, Н.В. Правові аспекти створення холдингу / Н.В. Ібрагімова // *Правове забезпечення економічного розвитку та екологічної безпеки суспільства: матеріали Всеукраїнської науково-практ. конф., присвяченої 50-ій річниці створення Донецького національного університету та 30-ій річниці створення*

кафедри господарського права Донецького національного університету (м. Вінниця, 14–15 травня 2015 р.) / за заг. ред. проф., д-ра юрид. наук А. Г. Бобкової; Донецький національний університет – Вінниця: ДонНУ, 2015.– С. 158 – 161.

АНОТАЦІЯ

Ібрагімова Н.В. Правовий статус холдингов. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 – господарське право, господарсько-процесуальне право. – Донецький національний університет, Вінниця, 2015.

Дисертацію присвячено дослідженню правового статусу холдингов. У роботі уточнено ознаки холдингу і запропоновано його визначення як учасника господарських відносин, узагальнено поділ холдингов на види залежно від підстав, які мають власне правове значення та/або обумовлюють необхідність спеціального правового регулювання діяльності певних холдингов. Обґрунтовано пропозиції щодо визначення моменту створення і припинення холдингу, організаційно-правової форми холдингової компанії і корпоративних підприємств, запропоновано способи створення класичного холдингу, зроблено висновки щодо майнової основи діяльності холдингу. Додатково обґрунтовано наявність у холдингу часткової правосуб'єктності. Сформульовано визначення поняття управління у холдингу та обґрунтовано трирівневу структуру управління у ньому. Конкретизовано підстави та умови субсидіарної господарсько-правової відповідальності холдингової компанії за зобов'язаннями корпоративного підприємства, запропоновано ввести презумпцію субсидіарної відповідальності холдингової компанії за зобов'язаннями корпоративного підприємства. На основі отриманих результатів розроблено пропозиції щодо напрямів удосконалення правової основи статусу холдингу на рівнях ГК України, Закону «Про холдингові компанії в Україні», підзаконних та локальних нормативно-правових актів.

Ключові слова: правовий статус, холдинг, холдингова компанія, корпоративні підприємства, створення, припинення, управління, господарська правосуб'єктність, правовий режим майна, господарсько-правова відповідальність.

АННОТАЦИЯ

Ибрагимова Н.В. Правовой статус холдингов. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.04 – хозяйственное право, хозяйственно-процессуальное право. – Донецкий национальный университет, Винница, 2015.

Диссертация посвящена разработке и обоснованию новых положений, направленных на совершенствование правового статуса холдингов и его участников.

В первом разделе исследовано понятие и виды холдингов, правовая основа их статуса. Выявлены признаки холдингов, сделан вывод о возможности

отнесения холдингов по организационно-правовой конструкции к современным хозяйственным системам, предложено авторское определение холдинга как участника хозяйственных отношений. Получили дальнейшее развитие положения о классификации холдингов по основаниям, которые имеют собственное правовое значение и/или обуславливают необходимость специального правового регулирования деятельности холдингов отдельных видов.

Проанализированы нормативно-правовые акты, которые составляют правовую основу создания, функционирования и прекращения холдингов, в частности: нормы ХК и ГК Украины и других законодательных актов, которыми регулируются общие вопросы создания, деятельности и прекращения объединений предприятий и субъектов хозяйствования, отношения в сфере налогообложения, защиты экономической конкуренции, банкротства; специальные нормы ХК Украины и Закона Украины «О холдинговых компаниях в Украине» относительно статуса участников холдинга; локальные нормативно-правовые акты, принимаемые участниками холдинга. Это позволило предложить основные направления совершенствования правовой основы статуса холдингов на четырех уровнях и обосновать значимость для функционирования холдингов таких локальных документов как Положение об основных принципах организации и деятельности холдинга и договор между холдинговой компанией и корпоративными предприятиями.

Второй раздел работы посвящен содержанию правового статуса холдингов. Рассмотрены вопросы создания и прекращения холдингов, на основании чего предложено считать моментом создания холдинга момент государственной регистрации холдинговой компании в Государственном реестре холдинговых компаний Украины, а моментом прекращения – ее исключение из этого реестра. Также обосновано, что кооперативы не могут выступать участниками холдинга, в связи с чем предложено исключить слово «паи» из определения холдинговой компании и ее корпоративного предприятия. Аргументировано предложение относительно исключения требования о создании холдинговой компании только в форме акционерного общества, конкретизированы способы и этапы создания холдинга, раскрыто их содержание.

На основании анализа имущественных отношений в холдингах предложено имущественной основой деятельности холдинга считать все имущество, закрепленное за участниками холдинга на соответствующем праве. Также обосновано, что правомочия владения, пользования и распоряжения имуществом корпоративного предприятия осуществляются этим предприятием самостоятельно, однако принятие решений о реализации этих правомочий находится в ведении холдинговой компании. Обобщены модели управления имуществом холдинга.

Дополнительно аргументировано наличие у холдингов частичной правосубъектности, которая выражается в том, что в определенных законом общественных отношениях, в которых принимают участие участники холдинга, права и обязанности приобретаются всеми участниками холдинга, а в других, преимущественно, холдинговой компанией. Также сделан вывод, что участие в холдинге обуславливает специфику правосубъектности его участников, в

частности хозяйственная правосубъектность корпоративных предприятий ограничивается холдинговой компанией.

В результате исследования вопроса управления в холдинге предложено определение этого понятия, конкретизировано, что управление в холдинге обеспечивается трехуровневой структурой, в которую входят органы управления корпоративного предприятия, исполнительные органы управления холдинговой компании и участники холдинговой компании. При этом дополнительно аргументировано, что холдинговая компания осуществляет управление хозяйственной деятельностью корпоративных предприятий, выполняя взятые на себя организационно-хозяйственные обязательства, перечень которых может быть конкретизирован путем заключения договора между этими субъектами или принятия соответствующего локального нормативно-правового акта.

Конкретизировано, что холдинговая компания несет солидарную с корпоративными предприятиями ответственность по обязательствам последних в случаях, предусмотренных законом или договором. Усовершенствованы положения относительно оснований и условий субсидиарной хозяйственно-правовой ответственности холдинговой компании по обязательствам корпоративного предприятия, предложено введение презумпции субсидиарной ответственности холдинговой компании по обязательствам корпоративных предприятий.

На основе новых теоретических положений подготовлены предложения по внесению изменений и дополнений в соответствующие нормативно-правовые акты.

Ключевые слова: правовой статус, холдинг, холдинговая компания, корпоративные предприятия, создание, прекращение, управление, хозяйственная правосубъектность, правовой режим имущества, хозяйственно-правовая ответственность.

ANNOTATION

Ibragimova N. In. The legal status of the holdings. – The manuscript.

Ph.D. in Law (Candidate of Legal Sciences) Thesis, specialization 12.00.04 – commercial law, commercial procedural law. – Donetsk National University of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Vinnitsa, 2015.

The dissertation is about of the legal status of holdings. In the work-reasoned conclusions about the concepts, types, purposes and functions of the holding company, the basic directions of improvement of the legislation regulating the status of holdings. Specific characteristics of the holding, the proposed definition of the holding carried out the division of the holdings on the species. The definition of the term «management of the holding», justified the introduction of the presumption of vicarious liability holding company for the liabilities of the corporate enterprise. Improved provisions on subsidiary economic and legal liability of holding company for the liabilities of the corporate enterprise. Further development of the provisions concerning the signs of the holding company as the participant of economic relations, division of holdings into types, directions of improvement of the legal framework regarding the status of the

holding at the level of civil code of Ukraine, the Law «On holding companies in Ukraine» at the level of local normative acts.

Key words: legal status, holding, holding company, corporate enterprise, creation and termination, management, economic personality, the legal regime of property, economic and legal responsibility.